

Juhlajulkaisu
Esko Hoppu
1935 – 15/1 – 2005

Toimittajat

Heikki Halila

Mika Hemmo

Lena Sisula-Tulokas

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 6120 300

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

© 2005 Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

Kannen ja taiton suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Esko Hopun valokuva s. VII Atelier Nyblin

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-239-8

Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005

Pauli Ståhlberg

Hirvivahinkovakuutus ja väistämishangot

Yleistä

Hirvieläimet ovat osallisina tuhansissa liikenneonnettomuuksissa vuosittain.¹ Osa onnettomuuksista on vakuutusten piirissä, osa jää vakuutusturvan ulkopuolelle.² Autovakuutuksesta (osakasko) korvataan hirvivahinkona pääsääntöisesti vain yhteentörmäyksestä hirvieläimen kanssa aiheutunut vahinko.³ Jos auto esimerkiksi suistuu tieltä kuljettajan yrittäessä väistää hirveä, siitä aiheutuva omaisuusvahinko ei tule vakuutusehtojen mukaan hirvivahinkona korvattavaksi.⁴

Vakuutuslautakunta ja kuluttajavalituslautakunta saavat ajoittain käsiteltäväkseen valituksia, joissa vakuutuksenottaja on väistänyt hirveä ilman yhteentörmäystä ja korvaus esinevahingosta on evätty vakuutusehtoihin vedoten. Joitakin vastaavia korvausriitoja on käsitelty myös yleisissä tuomioistuimissa.⁵ Vakuutusyhtiöt ovat korvauskäsittelyissään ja vastineissaan perustelleet korvaamattomuutta sillä, että hirvieläimen väistämisestä aiheutuva vahinko ajoneuvolle ei tule korvattavaksi hirvivakuutuksesta vaan ainoastaan vaunuvakuutuksesta. Vakuutuksenottajien on taas ollut vaikea hyväksyä korvauspäätöksiä, koska hirvieläin on kuitenkin ollut välittömänä syynä onnettomuuteen.

Vakuutusehdot ovat tältä osin selvät. Hirvivahingon korvattavuus edellyttää hirvieläimen ja ajoneuvon yhteentörmäystä. Ehtoa ei ole pidetty kuluttajaa kohtaan myöskään kohtuuttoma-

¹ Tieliikennelaitoksen tilastojen mukaan esim. vuonna 2001 sattui maanteillä 5269 liikenneonnettomuutta peuran tai hirven kanssa. Onnettomuuksissa kuoli 10 ihmistä ja 390 loukkaantui. Loput olivat omaisuusvahinkoja.

² Vakuutuksista korvataan hirvivahinkoja vuosittain yli 10 milj. euron edestä, esim. vuonna 2001 Vakuutusyhtiöiden keskusliitolta saadun tiedon mukaan 10 787 000 euron edestä.

³ Kuluttajien vakuutustoimiston vertailun 25.5.2004 mukaan vain yhden suomalaisen yhtiön autovakuutuksesta myös hirven väistämishangko voi tulla korvattavaksi.

Myös *valtior* varoista maksettavan hirvieläinvahingon korvattavuus edellyttää hirvieläimen ja ajoneuvon yhteentörmäystä, VNA hirvieläinvahinkojen korvaamisesta 21.12.2000/1162 2 § 1)-kohta.

⁴ Esimerkiksi Tapiolan kaskovakuutusehtojen kohdan 4.5.1 mukaan vakuutuksesta korvataan hirvieläimeen *törmämisestä* aiheutunut esinevahinko. Pohjan autovakuutusehtojen kohdan 4.2 mukaan hirvivahinkovakuutuksesta korvataan vahinko, joka on välittömästi aiheutunut *yhteentörmäyksestä* hirvieläimen kanssa.

⁵ Tällaisia ovat ainakin Helsingin kärjäoikeuden tuomio 04/16764, josta on valitettu hovioikeuteen ja Itä-Suomen hovioikeuden lainvoimainen tuomio Nro 1276, jossa kuitenkin päädyttiin alioikeuden ratkaisusta poikkeavasti siihen, että ajoneuvo oli törmännyt hirveen eikä ainoastaan väistänyt sitä.

na sillä perusteella, että se olisi yllättävä ja ankara.⁶ Lautakuntakäsittelyissä ja tuomioistuimissa on kuitenkin tullut vakuutusehtojen lisäksi esiin kysymys siitä, onko väistämisaissa ollut kyse vakuutusopimuslain 32 §:ssä tarkoitettusta pelastamisvelvollisuuden täyttämisestä. Vakuutusopimuslain 61 §:n perusteella vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan tällaisista vahingon torjumis- ja rajoittamistoimenpiteistä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset.

Oikeuskirjallisuudessa on käsitelty vakuutuksenottajan pelastamisvelvollisuutta ja vakuutuksenantajan velvollisuutta korvata siitä aiheutuneita kustannuksia käyttäen hyväksi juuri hirven väistämisaingotapauksia.⁷ Ongelmallisina kysymyksinä on pidetty muun muassa, milloin kyse on pelastamistoimista eikä esimerkiksi muista vahingon syntymisen estävistä normaaleista toimista ja mihin vahinkoa torjuviin toimenpiteisiin vakuutuksenottajan on ryhdyttävä jo yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella.⁸

Vakuutuslautakunnan ja kuluttajavalituslautakunnan ratkaisulinjat

Vaikka vakuutuslautakunta ja kuluttajavalituslautakunta päätyvät oikeudellisessa harkinnassa yleensä samaan lopputulokseen, hirven väistämisaingossa linjat em. ongelmallisissa kysymyksissä poikkeavat toisistaan.⁹ Ero saattaa johtua erilaisista näkökulmista tai niiden painotuksista.

Vakuutuslautakunta on antanut useita ratkaisuja, joissa se on katsonut, ettei hirven väistämisaissa ole ollut kyse vakuutusopimuslain 32 §:ssä tarkoitettusta pelastamistoimenpiteestä. Ratkaisukäytäntö on vakuutuslautakunnassa tältä osin vakiintunut.¹⁰ Vakuutuslautakunta on lausunut ratkaisujensa perusteluissa seuraavasti:

Jarruttamisessa ja hirvieläimen väistämisaissa on ollut kyse normaalista liikennetilanteesta, johon ajoneuvon kuljettajan olisi tullut ennalta varautua sovitamalla ajoneuvonsa kulku ja nopeus sellaiseksi, että hirven väistäminen olisi voitu tehdä turvallisesti. Väistämisaissa ei ole ollut kyse sellaisesta poikkeuksellisesta toiminnasta, että kysymyksessä olisi vakuutusopimuslain 32 §:n mukainen välittömästi uhkaavan vahingon torjuntatoimi.

⁶ KVL 94/38/107.

⁷ Hoppu, Esko, Suomen vakuutusoikey, Hki 1997 s. 320–322, Norio-Timonen, Jaana, Vakuutuksenantajan vastuu vakuutustapahtumasta, Jyväskylä 2003 s. 384–400 ja siinä mainitut lähteet.

⁸ Muita käsiteltyjä kysymyksiä ovat: milloin vakuutustapahtuma uhkaa riittävällä tavalla, jotta pelastamiseen on ryhdyttävä; millaisia toimia vakuutuksenottajalta voidaan edellyttää; mikä on vakuutuksenantajan antamien ohjeiden merkitys; voiko vakuutuksenantaja sopimusehdoin vapauttaa itsensä pelastamiskustannusten korvausvastuusta, vai onko tällainen ehto kohtuuton tai lain pakottavan säännöksen vastainen. Ks. myös varautumisaingosta, Ståhlberg, Pauli, Ydinvastuusta, Vammala 1993 s. 366–368.

⁹ Olisikin toivottavaa, että asiaan saataisiin KKO:n prejudikaatti.

¹⁰ VKL 497/97 (ti. ään.), VKL 802/97 (ti. ään.), VKL 875/97, VKL 629/98, VKL 554/03 ja VKL 862/03. Täysistuntoratkaisuissa vähemmistö ei pitänyt liikennetilanteita normaaleina ja totesi, että vakuutuksenottajalla oli myös velvollisuus pelastamistoimenpiteisiin. Ks. myös VKL 30/01, jossa supikoiran tai ketun väistämistä pidettiin normaalina liikennetilanteena.

Kuluttajavalituslautakunta on sen sijaan kahdessa täysistuntoratkaisussaan pitänyt hirven väistämistä laissa tarkoitettuna pelastamistoimenpiteenä ja todennut seuraavasti:

Vahingon estämiseen tähtääviä toimenpiteitä voidaan pitää vakuutusopimuslaissa tarkoitettuina pelastustoimenpiteinä silloin, kun ne ovat tavanomaisesta poikkeavia eikä niiden voida katsoa kuuluvan vakuutetun yleisen huolellisuusvelvollisuuden piiriin. Koska kuljettajan menettely ennalta arvaamattomassa tilanteessa ei ole ollut seurausta tienkäyttäjän yleisen huolellisuusvelvollisuuden rikkomisesta, kyse on ollut sen välittömästi uhkaavan vahingon torjumisesta, joka autolle olisi syntynyt, jos kuljettaja ei olisi pyrkinyt väistämään hirveä.

Ensimmäisessä ratkaisussa todettiin lisäksi, että kuljettajalla oli ollut velvollisuus vahinkotaapahtuman torjumiseen. Kuljettajan toimintaa vahingon torjumiseksi ei voitu pitää epätarkoituksenmukaisena. Vakuutusyhtiötä suositettiin korvaamaan vakuutetun autolle syntyneet vahingot pelastamiskustannuksina kokonaisuudessaan.¹¹ Toisessa ratkaisussa vahinko oli tapahtunut poronhoitoalueella, missä kuljettajalta voidaan edellyttää suurempaa huolellisuutta hirvieläinten tarkkailussa kuin muuten.¹² Lautakunta katsoi, että saadun selvityksen perusteella kuljettaja olisi pienempää tilannenopeutta käyttäen todennäköisesti pystynyt pysäyttämään auton pienemmin vaurioin. Tämän vuoksi lautakunta suositti korvattavaksi kohtuullisina pelastamistoimenpiteinä vain puolet ajoneuvolle aiheutuneista vaurioista.¹³

Toisin kuin oikeuskirjallisuudessa on ajateltu,¹⁴ lautakunnat eivät liene antaneet ratkaisuisaan merkitystä sille, minkälaiseen lopputulokseen on päädytty ratkaisussa KKO 1985 II 94. Ratkaisussa KKO 1985 II 94 ei ollut kyse siitä, voivatko hirven väistämishahingot tulla (vanhan) vakuutusopimuslain perusteella korvattaviksi, koska siinä vahingon torjumis- ja rajoittamishahingot oli vakuutusehdoin sovittu jätettäväksi korvaamatta. Ratkaisun oikeusohje kohdistui siihen, oliko tällainen sopimusehto kohtuuton vai ei.¹⁵ Koska ehto ei ollut kohtuuton, pelastamiskustannuksia ei sopimusehdon vuoksi korvattu. Jos ehto olisi ollut kohtuuton, vakuutuksenottaja olisi mahdollisesti voinut tehokkaasti vedota (vanhan) vakuutusopimuslain pelastamisvelvollisuutta ja -kustannuksia koskeviin säännöksiin (VVakSL 52 ja 53 §). Lautakuntien ratkaisuihin harkinta on kohdistunut eri kysymykseen kuin mihin KKO:n oikeusohje oli annettu, eli siihen, onko kyseessä ollut vakuutusopimuslain perusteella korvattava pelastustoimenpide.

Vakuutusopimuslain 32 §:n mukaisen pelastustoimenpiteen määritelmä edellyttää vakuutustapahtuman sattumista tai sen välitöntä uhkaa. Tällöin vakuutuksenottajan on kykyjensä mukaan huolehdittava vahingon torjumisesta tai rajoittamisesta. Jos pelastustoimenpide

¹¹ KVL 99/38/3104 (ti. ään.) Vähemmistöön jääneet hylkäsivät valituksen samoin perustein kuin VKL.

¹² Vrt. VNA hirvieläinvahinkojen korvaamisesta 9 § 1, jonka mukaan korvauksen myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on noudattanut liikenteessä riittävää varovaisuutta hirvivaroitusmerkein osoitetulla alueella.

¹³ KVL 01/38/2559 (ti. ään.) Vähemmistö katsoi, ettei poron väistäminen poronhoitoalueella ole poikkeuksellista toimintaa.

¹⁴ Norio-Timonen s. 387 ja 389.

¹⁵ Ks. tästä Hoppu s. 321 ja Pöyhönen, Juha, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu, Vammala 1988 s. 361–362.

laiminlyödään tahallisesti tai vähäistä suuremmalla huolimattomuudella, voidaan vakuutuskorvausta alentaa tai evätä.¹⁶

Vakuutuslautakunta on ratkaisuihissaan lähtenyt siitä, että niissä hirvieläimen väistämiset ja jarruttamiset ovat olleet normaaleja liikennetilanteita, joihin olisi tullut ennalta varautua eivätkä jarruttamiset ja väistämiset ole olleet poikkeuksellisia toimenpiteitä.¹⁷

Sillä, onko kyse normaalista vai poikkeuksellisesta liikennetapahtumasta, ei kuitenkaan voine olla ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa sitä, onko kyse pelastamistoimenpiteestä.¹⁸ Esimerkiksi on hyvinkin normaalia ja yleistä, että jalankulkijat kävelevät päin punaisia valoja. Olisi outoa, jos jalankulkijoiden väistämiseksi tehdyt toimenpiteet eivät olisi pelastamistoimenpiteitä, sillä perusteella, että kyse on tavanomaisesta liikennetilanteesta. Myös sen käyttäminen perusteluna, että vahingon vaara on itse aiheutettu, esimerkiksi ylläpitämällä liian suurta ajonopeutta, on ongelmallista. Vakuutuksenottajalla on velvollisuus torjua ja rajoittaa vahinkoa vakuutustapahtuman syystä riippumatta. Tämän vuoksi sillä, onko pelastustoimenpide tehty itse aiheutetun vaaran torjumiseksi, ei voine olla merkitystä, kun pohditaan, onko kyse vakuutuslainsäädännön 32 §:ssä tarkoitettusta pelastustoimenpiteestä.

Sen sijaan se, ovatko toimenpiteet poikkeuksellisia vai eivät, on merkityksellistä. Tällöin poikkeuksellisuudella on tarkoitettava poikkeuksellisuutta ennen kaikkea suhteessa siihen, miten vakuutuksenottajan on jo yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella toimittava.¹⁹ Toimenpiteen on oltava jotain muuta tai enemmän kuin, mihin yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella on ryhdyttävä. Tätä vakuutuslautakuntakin lienee tarkoittanut.

Toimenpide saattaa olla poikkeuksellinen yleisesti ottaen tai vakuutuksenottajan toiminnassa yleensä. Se ei kuitenkaan tee siitä vielä välttämättä korvattavaa pelastamistoimenpidettä. Olipa toimenpide poikkeuksellinen tai ei, se ei voine olla korvattava pelastamistoimenpide, jos se olisi muutenkin pitänyt tehdä. Se ei silloin johdu *pelastamis*velvollisuudesta vaan jostain muusta velvoitteesta tai syystä.²⁰ Kaikki pelastamiseen tähtäävät toimenpiteet eivät siis ole korvattavia. Toisaalta sellainenkin toimenpide, joka ei ole vakuutuksenottajan toiminnassa tai yleisesti ottaen poikkeuksellinen, saattaa olla pelastamistoimenpide, jos jo yleinen huolellisuusnormi ei edellytä sen tekemistä.

¹⁶ Säännöksen esitöistä ei saa sen tulkintaan apua, HE 114/1993.

¹⁷ *Liikennevahinkolautakunta* on perustellut väistämisvahinkojen korvaamattomuutta vastaavasti. Se on lisäksi katsonut, ettei VakSopL 61 §:n oikeusohjeella ole tarkoitettu laajentaa korvattavuuden piiriä tyypillisissä liikennetilanteissa liikennevakuutuslain korvausperusteista poikkeavasti, ks. LV 97/779.

¹⁸ Kokonaan toinen kysymys on, onko hirven tuleminen tielle normaali liikennetapahtuma. Tämän kirjoittajan mielestä ajoneuvon ja hirven kohtaaminen eivät ole normaali liikennetapahtuma ainakaan hirvivaroitusalueiden ulkopuolella.

¹⁹ Hoppu s. 163.

²⁰ Pohjimmiltaan vakuutuksenottajan pelastamisvelvollisuudessa on kyse sopimuskumppanille (vakuutuksenantajalle) syntyvän vahingon minimointivelvollisuudesta. Sellaiset vahingon minimointitoimenpiteet, joihin ei ole velvollisuutta tällaisen lojaliteettityyppisen velvollisuuden perusteella, eivät tule sopimuskumppanin vastattavaksi. Jos ja kun niiden tekeminen johtuu jo muusta kuin (vakuutus)sopimuksesta tai sopimussuhteesta, ne eivät kuulu sopimusvastuun piiriin. Toisaalta voidaan esittää, että sellaista tilannetta ei olekaan, jossa vahingon minimoimiseen (uhkaavan vakuutustapahtuman torjumiseen) ei olisi myös lojaliteetista johtuvaa velvollisuutta, vaikka siihen olisi velvollisuus jo yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella. Ratkaisevaa onkin, kumpi velvollisuus on ensisijainen.

Myös kuluttajavalituslautakunta on pyrkinyt arvioimaan pelastamistoimenpiteen rajaa yleisen huolellisuusvelvoitteen avulla. Sekin on perusteluissaan edellyttänyt pelastustoimenpiteeltä epätavanomaisuutta sen lisäksi, että siihen ei ole velvollisuutta jo yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella. Kuitenkin myös ”tavanomainen” vahinkoa rajoittava toimenpide voi olla korvattava pelastustoimenpide. Esimerkiksi äkkijarrutus ja auton ohjaaminen ulos tieltä hirven hypättyä auton eteen, on sellainen toimenpide, jonka autoilija yleensä tekee, ja se voi olla olosuhteisiin nähden sinänsä tavanomainen. Se on kuitenkin epätavanomainen toimenpide siihen nähden, mihin kuljettajalla on velvollisuus pelkän yleisen huolellisuusvelvollisuuden, tässä liikennesääntöjen noudattamisen, perusteella. Kuluttajavalituslautakunta olisi voinut kirjoittaa perustelut täsmällisemmin esimerkiksi seuraavasti: vahingon estämiseen tähtääviä toimenpiteitä voidaan pitää vakuutus sopimuslaissa tarkoitettuina pelastamistoimenpiteinä silloin, kun ne ovat *tavanomaisesta poikkeavia siten, etteivät ne kuulu yleisen huolellisuusvelvollisuuden piiriin*.

Pelastamis- ja yleisen huolellisuusvelvollisuuden rajanvedosta

Pelastamisvelvollisuuden ja yleisen huolellisuusvelvollisuuden välinen raja ei ole tarkka vaan liukuva. Jotkin uhkaavaa vahinkoa torjuvat toimenpiteet kuuluvat selvästi yleisen huolellisuusvelvoitteen piiriin, kuten palokunnan hälyttäminen palopaikalle, ja jotkin pelastamisvelvollisuuden piiriin, kuten sammutusvälineiden käyttäminen palon leviämisen estämiseksi. Sen sijaan joissakin tilanteissa, esimerkiksi ajoneuvon käyttämisen osalta, on vaikea arvioida milloin auton pysäyttäminen on vain yleisen huolellisuusvelvoitteen perusteella tehtävää (jarruttaminen ennen suojatiellä käveleviä ihmisiä) ja milloin pelastamisvelvollisuuden perusteella tehtävää (äkkijarrutus ennen punaista päin kulkevia ihmisiä). Toimenpiteen poikkeuksellisuus tai epätavanomaisuus ei aina ratkea sen perusteella, miten vakuutuksenottajan tulisi jo yleisen huolellisuusvelvollisuuden perusteella toimia. Joissakin tilanteissa voi myös olla vaikea arvioida, mitä yleisen huolellisuusvelvollisuuden piiriin kuuluu.

Yhtenä apukriteerinä rajanvedossa voitaneen käyttää sitä, mihin toimenpiteellä ensisijassa pyritään: auton pysäyttämiseen liikennesääntöjen edellyttämällä tavalla ennen suojatietä, vai päälle ajon estämiseen. Jos toimenpiteen ensisijaisena syynä on vahingon estäminen, kyse on todennäköisesti pelastamistoimenpiteestä. Vastaavasti voidaan ajatella, että jos toimenpiteellä pyritään ensisijassa vain huolenpitoon omaisuudesta eikä sen vahingoittumisen estymiseen poikkeuksellisella tavalla, kyse ei ole pelastamistoimenpiteestä.

Siirrettynä hirven väistämisestä aiheutuviin vahinkoihin, tämä tarkoittaa sitä, että jos jarruttamisella ja väistämällä pyritään ensisijaisesti torjumaan tai rajoittamaan omaisuus- tai henkilövahinkoja eikä noudattamaan liikennesääntöjä, kyse on laissa tarkoitettusta pelastamisvahingosta. Hirven väistämällä pyritään aina ensisijaisesti vahingon torjumiseen.

Toisena kriteerinä voitaneen käyttää suojattavaa arvoa. Toimenpide voidaan lähtökohtaisesti katsoa helpommin pelastamistoimenpiteeksi, jos se on tehty henkilövahinkojen eikä

pelkästään omaisuusvahinkojen torjumiseksi. Henkilövahingon torjumisen kynnys on alempi kuin omaisuusvahinkojen. Samalla raja, missä yleinen huolellisuusvelvollisuus muuttuu pelastamisvelvollisuudeksi, lienee matalammalla henkilövahingoissa kuin omaisuusvahingoissa.

Hirven väistämisellä pyritään yleensä sekä henkilö- että omaisuusvahingon torjumiseen. Vaikka pelastamiskustannukset yleensä onnistuneen väistämisen jälkeen muodostuvatkin vain omaisuusvahingoista, on toimenpiteiden arvioinnissa otettava huomioon henkilövahingon mahdollisuus.

Oman myötävaikutuksen merkitys uhan aiheuttamisessa

Kuluttajavalituslautakuntakin on perusteluissaan tuonut esiin kuljettajan mahdollisen oman tuottamuksen merkityksen. Kuten edellä todettiin, on kuitenkin ongelmallista, jos vahingon rajoittamis- tai torjuntatoimenpidettä ei pidetä pelastamisvelvollisuuden täyttämisenä sillä perusteella, että vahingon uhka tai vaara on itse aiheutettu. Omalla myötävaikutuksella voi silti olla merkitystä korvattavien kustannusten määrän osalta. Lautakunta toisessa tapauksessa alensikin korvausta pelastamiskustannuksista puolella. Lautakunta ei tosin perusteluissaan ilmoittanut, mihin vakuutusolosopimuslain säännöksiin tämä perustui.

Vakuutusolosopimuslain 30 § vapauttaa vakuutuksenantajan tahallisesti aiheutetun ja oikeuttaa alentamaan korvausta törkeällä tuottamuksella aiheutetun vakuutustapahtuman osalta. Tämä säännös ei kuitenkaan koskene pelastamiskustannuksia. Torjuntatoimethan saattavat johtaa siihen, ettei koko uhkaavaa vakuutustapahtumaa satu. Näin myös silloin, kun torjuttu uhka on tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta aiheutettu. Säännöksessä puhutaan vain *vakuutustapahtuman*, ei sen uhan aiheuttamisesta tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella. Vakuutusolosopimuslain 32 §:n 2 momentissa taas säädetään korvauksen alentamisesta sillä perusteella, että pelastamisvelvollisuus laiminlyödään tahallisesti tai vähäistä suuremmalla huolimattomuudella. Sekään ei siis sovellu silloin, kun tuottamus on paikallistettavissa vain vakuutustapahtuman uhan aiheuttamiseen. Lautakunta lieneekin tukeutunut vakuutusolosopimuslain 61 §:ään, jonka perusteella korvataan *kohtuulliset* pelastamiskustannukset. Tässä kohtuullisuusarvioinnissa kuluttajavalituslautakunta on ottanut huomioon väistämisen tarkoituksenmukaisuuden ohella sen, että vakuutuksenottaja on liian suuren tilannenopeuden käytämisellä osaltaan aiheuttanut vakuutustapahtuman uhan.²¹

²¹ Säännöksen esitöiden mukaan kohtuullisuusarvioinnissa voidaan ottaa huomioon suojattavan etuuden ja tehtyjen uhrausten välinen suhde kuitenkin kiinnittäen huomiota siihen, ettei vakuutetun voida välittömiä toimia vaativassa uhkaavassa tilanteessa tarkoin harkitsevan toimenpiteitään, HE 114/1993. Säännöksen (VakSL 61 §) sanamuoto eivät esityöt estä myötävaikutuksen käyttämistä yhtenä kriteerinä kohtuullisia kustannuksia arvioitaessa.

Reaalisia näkökohtia törmäysvaatimuksesta

Hirvivahinkovakuutuksen rajaamista vain yhteentörmäysvahinkoihin on vakuutusyhtiöiden puolelta perusteltu näyttöongelmilla.²² Auton suistuminen tieltä voi johtua monestakin seikasta ja sen näyttäminen, että syynä vahinkoon on juuri hirven väistäminen, voi olla ongelmallista. Jos korvauskäsittelyssä näyttönä hyväksytään vain kuljettajan oma kertomus, myös väärinkäytöksen mahdollisuudet ovat olemassa. Näytölle voidaan kuitenkin asettaa sellaiset vaatimukset, että muidenkin kuin todellisten väistämistilanteiden korvaaminen jää marginaaliseksi. Vakuutusehdoissa voitaisiin myös asettaa korvattavuudelle tässä suhteessa vaatimuksia. Todistajan kertomuksen lisäksi näyttönä voitaisiin hyväksyä esimerkiksi tuoreiden hirvenjälkien löytyminen vahinkopaikalta. Näyttöongelmat ovat monissa muissa vakuutuksissa, esimerkiksi matkavakuutuksissa, vieläkin suuremmat kuin hirvivahinkovakuutuksessa. Väistämisvahinkojen jättäminen hirvivahinkovakuutuksen ulkopuolelle ei ole perusteltua yksin näyttöongelmien perusteella.

Toisena perusteluna väistämisvahinkojen rajaamiselle hirvivahinkovakuutuksen ulkopuolelle on se, että vakuutuksenottaja voi ottaa vaunuvakuutuksen, joka korvaa autolle syntyneet vahingot syystä riippumatta. Tämä perustelu kuitenkin rakentuu sille edellytykselle, että vakuutuksenottaja mieltää hirvivahinkovakuutuksen ottaessaan, että siitä ei korvata väistämisvahinkoja, vaan ne korvataan vain vaunuvakuutuksesta. Vakuutuksenottaja ei liene kuitenkaan yleensä perillä tästä erosta. Päinvastoin hirvivahinkovakuutus jo nimenä antaa sen kuvan, että siitä korvataan lähtökohtaisesti kaikenlaiset liikennevahingot, joiden syynä hirvi on. Vakuutuksen nimi ei viittaa törmäysedellytykseen. Vaikka vakuutusehdot ovatkin selvät, on tunnettua, etteivät kuluttajat tutustu niihin etukäteen. Voidaan myös kysyä, onko hirvivahinkovakuutus kuluttajalle edes tarpeellinen vakuutustuote, jos väistämisvahingot eivät tule siitä korvattaviksi, kun yhteentörmäysvahinkoja korvataan jo valtion varoista.²³

Vaikka väistämisvahingot on rajattu hirvivakuutuksen ulkopuolelle, on tämä johtanut kysymykseen niiden korvattavuudesta vakuutussopimuslain perusteella pelastamisvahinkoina. Vaikka tämä ongelma voitaisiin poistaa vastuunrajoitusehdolla, joka rajaisi pelastamiskustannukset vakuutusyhtiön vastuun ulkopuolelle,²⁴ jää kuitenkin jäljelle ongelma väistämisvahinkojen korvattavuudesta pakollisesta liikennevakuutuksesta.²⁵ Hirven väistämisellä pyritään yleensä myös henkilövahinkojen torjumiseen. Kuljettajan henkilövahingot kuuluvat liikennevakuutuksen piiriin. Henkilövahingon pelastamiskustannuksista voi mahdollisesti joutua vastuuseen myös liikennevakuutusyhtiö, joka sitä paitsi on yleensä sama kuin hirvivahinkovakuutuksen myöntänyt yhtiö.²⁶

²² Hoppu s. 320.

²³ Ks. alaviite 3.

²⁴ Tällaisen ehdon mahdollisuudesta on vakuutussopimuslain (28.6.1994/543) pakottavien säännösten valossa oikeuskirjallisuudessa esitetty erilaisia käsityksiä, ks. Hoppu 1997 s. 320–322 ja Norio-Timonen s. 391–396.

²⁵ Vakuutussopimuslaki ja samalla sen 32 § ja 61 § täydentävät liikennevakuutuslakia.

²⁶ Ks. tosin alaviite 16.

Yhteentörmäys hirven kanssa voi olla riippuvainen vakuutuksenottajan toimenpiteistä. Ainakin teoriassa tilanne voi olla sellainen, että vakuutuksenottaja voi valita, törmääkö hän ajoneuvolla hirveen vai väistääkö sitä sillä tavoin, että ajoneuvo vaurioituu. Sellainen vakuutus, joka ei korvaa väistämisvahinkoja, mutta korvaa törmäysvahingot, mahdollisesti ohjaa vakuutuksenottajia toimimaan siten, että vahinkoseuraukset ovat suuremmat kuin ne muutoin olisivat.²⁷

²⁷ Ks. tästä Häyhä, Juha, Sopimus, laki ja vakuutustoiminta, Helsinki 1996 s. 297.